

به نام خدا

بررسی معضلات مدارس کم برخوردار و محروم

مولفان :

طاهره ورمزیار

سمیه درستی

احمد قاسم زاده

زهرا قاسم زاده

رحیمه اصغری

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه : ورمزیار، طاهره، ۱۳۶۴
عنوان و نام پدیدآور : بررسی معضلات مدارس کم برخوردار و محروم / مولفان طاهره ورمزیار،
سمیه درستی، احمد قاسم زاده، زهرا قاسم زاده، رحیمه اصغری.
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری : ۹۹ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۲۶-۱
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : مدارس کم برخوردار و محروم - بررسی معضلات
شناسه افزوده : درستی، سمیه، ۱۳۶۴
شناسه افزوده : قاسم زاده، احمد، ۱۳۶۴
شناسه افزوده : قاسم زاده، زهرا، ۱۳۵۶
شناسه افزوده : اصغری، رحیمه، ۱۳۶۵
رده بندی کنگره : PN۲۱۷۴
رده بندی دیویی : ۸۰۹/۲۳۵
شماره کتابشناسی ملی : ۹۴۹۳۸۹۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب : بررسی معضلات مدارس کم برخوردار و محروم
مولفان : طاهره ورمزیار - سمیه درستی - احمد قاسم زاده - زهرا قاسم زاده - رحیمه اصغری
ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۳
چاپ : زبرجد
قیمت : ۹۹۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۲۶-۱
تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار.....
۹	فصل اول: کلاسهای چند پایه.....
۹	ایجاد کلاس چند پایه.....
۱۰	علل تشکیل کلاس هاس درس چند پایه.....
۱۷	وضعیت مطلوب مدارس کوچک.....
۱۷	مدارس کوچک باید در وضعیت مطلوب دارای ویژگی های زیر باشند.....
۲۴	مبانی نظری.....
۲۷	مبانی عملی.....
۲۷	شرایط و علل وجود کلاس های چند پایه در روستاها.....
۲۸	چگونگی اداره کلاس و تدریس برای پایه های مختلف در یک زنگ.....
۲۹	آموزش چند پایه فرصت یادگیری برای همه.....
۳۱	اشاره های کلیدی برای معلمان چند پایه.....
۳۲	معایب کلاس های چند پایه.....
۳۳	مدیریت در کلاس های درس چند پایه.....
۳۴	رهنمودهایی جهت مدیریت موثر در کلاس های چند پایه.....
۳۵	مشکلات آموزشی در کلاس های چند پایه و راه حل های آنان.....
۳۷	چند نمونه سوال درخصوص کلاس های چند پایه :.....
۳۸	تجزیه و تحلیل و تفسیر پیشینه.....

۳۹	دیدگاه‌های نظری در مورد شایستگی
۴۲	عوامل مؤثر بر شایستگی هیجانی-اجتماعی
۴۴	الگوها و مدل های شایستگی هیجانی-اجتماعی
۴۴	الف) الگوی شایستگی روانی اجتماعی فلنر
۴۷	ب) مدل شایستگی‌های هیجانی-اجتماعی گلن
۴۹	ابعاد شایستگی‌های هیجانی-اجتماعی
۵۳	مقوله های شایستگی
۵۵	ارتباط شایستگی با شخصیت
۵۶	شایستگی اجتماعی و محیط خانواده
۵۶	رابطه شایستگی اجتماعی-روانی و عملکرد در موارد متعدد
۵۸	تعریف جو روانی-اجتماعی
۶۰	ابعاد جو روانی-اجتماعی کلاس
۶۱	انواع جوهای روانی-اجتماعی حاکم بر کلاس
۶۱	۱- جو روانی - اجتماعی مطلوب (بالا)
۶۱	۲- جو روانی - اجتماعی نامطلوب (پایین)
۶۲	۳- جو روانی اجتماعی متوسط
۶۲	راهکارهای ایجاد جو مطلوب در کلاس درس
۶۳	تعامل معلم- دانش‌آموز
۶۸	تعاریف مدیریت آموزشی:
۶۸	• تعریف مدیریت آموزشی به صورت عام:
۶۸	• تعریف مدیریت آموزشی به صورت خاص:

وظایف مدیران آموزشی:	۶۸
ویژگی های مدیریت آموزشی:	۶۹
اهمیت نظام های آموزشی در جامعه:	۶۹
نقش های اساسی مدیریت آموزشی کارآفرین:	۷۰
ایجاد مدیریت مشارکتی:	۷۰
پیامدهای مدیریت مشارکتی:	۷۰
تقدم اثر بخشی بر کارایی:	۷۱
تفسیر ونوآوری:	۷۱
کارکردهای مدیریت آموزشی:	۷۱
دیدگاههای مختلف کارکردهای مدیریت آموزشی :	۷۱
پرینگل :برنامه ریزی ،سازماندهی ،تاثیرگذاری یاهدایت وکنترل .	۷۲
سازماندهی	۷۳
هدایت	۷۳
هماهنگی	۷۳
ارزشیابی	۷۴
رهبری آموزشی:	۷۴
تعاریف مختلف رهبری	۷۴
تعریف رهبری آموزشی :	۷۴
سطوح مختلف نظام های آموزشی :	۷۵
ویژگی رهبران آموزشی:	۷۵
برخی شیوه های رهبری:	۷۶

وظایف رهبر آموزشی:	۷۶
رویه های اثر بخشی رهبران در سازمان:	۷۶
تشابه مدیریت ورهبری:	۷۶
تفاوت مدیریت ورهبری:	۷۷
مقدمه	۷۷
اهمیت مدیریت کلاس و ارتباط با دانش آموز	۷۸
الف (قضاوت :	۸۳
ج (کارکردهای اساسی مدیریت کلاس در زمینه ارتباط با دانش آموز چیست ؟	۸۴
طراحی و سازماندهی کلاس درس	۸۵
فصل دوم: تجربه زیسته معلمان از کلاسهای چندپایه	۸۷
نتیجه	۹۶
مشکلات خاص آموزشی	۹۶
پیشنهادات	۹۷
منابع:	۹۹

پیشگفتار

در نظام آموزشی کشور ما وجود کلاس های کم برخوردار و چند پایه واقعیتهای اجتناب ناپذیر است، شرایط سخت محیطی، کمبود جمعیت دانش آموزی، کمبود نیروی انسانی و فضای آموزشی، مهاجرت طبیعی یا اجباری و وجود مشکلات و مسائل متعدد مادی و اقتصادی از عواملی هستند که امکان تشکیل واحد آموزشی را با کلاس های تک پایه محدود می سازند. بر اساس نتایج به دست آمده عوامل اثرگذار بر روش تدریس از دیدگاه معلمان چند پایه کمبود وقت، تعداد زیاد دانش آموزان در هر پایه عدم آگاهی از شیوه های تدریس در کلاس چندپایه کمبود وسایل آموزشی، نامناسب بودن ترکیب سنی دانش آموزان و عدم تمرکز حواس بوده است.

آموزش و پرورش یک حقوق عمومی است و هر کودکی حق دارد که از آموزش بهره مند گردد لذا ایجاد کلاس های چند پایه فرصت یادگیری برای بسیاری از کودکان مناطق و روستایی و عشایری را فراهم می سازد. توسعه مدارس با کلاسهای چند پایه بنا به دلایلی هم چون کاهش جمعیت دانش آموزی، موقعیت و ... اجتناب ناپذیر است. کلاس های چند پایه به عنوان ابزاری جهت خدمت به انسان های محروم و مراکز جهت ایجاد آگاهی اجتماعی، پیشرفت اقتصاد و ... به شمار می آید. تدریس کلاس های چند پایه یکی از روش های آموزشی است که می توان نیاز های بسیاری از واجب التعلیم در مناطق محروم تأمین نماید، نگاه های مختلفی به کلاس های درسی چند پایه وجود دارد، برخی از این کلاس ها را جزو معضلات آموزشی می دانند و برخی دیگر وجود این کلاس ها را به مشابه فرصتی برای یک عمل آموزشی و پرورشی بهینه به شمار می آورند.

فصل اول: کلاس‌های چندپایه

ایجاد کلاس چندپایه

بررسی‌ها و تحقیقات انجام گرفته نشان می‌دهد که میان دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه با دانش‌آموزان کلاس‌های تک پایه از جهت توانایی شناختی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. افزون بر این دانش‌آموز کلاس‌های چند پایه نسبت به دانش‌آموزان تک پایه از نظر رشد اجتماعی، سازگاری محیطی، بیان عواطف، روحیه همکاری، بهداشت روانی، پختگی رفتار و ... برتری نشان می‌دهند، تدریس در کلاس‌های درسی چند پایه و دانش‌آموزی در این کلاس‌ها تجارب فراوانی به بار می‌آورد. تجارب برآمده از کلاس‌های درسی چند پایه برای معلمان، افزایش توانایی حرفه‌ای و دلبستگی به دانش‌آموزان است. در عصری که مسائل مثل کنترل جمعیت به دلیل انفجار و در نتیجه کاهش زاد و ولد و کاهش دانش‌آموزان جامعه آموزشی از راه دور مطرح است، ضرورت تشکیل کلاس‌های چند پایه در مدارس امری اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد و این در حالی است که انتظار والدین و جامعه از مدارس برای تربیت و آموزش مناسب فراگیران با توجه به مقتضیات زمان بالا بوده و این مهم را می‌طلبند که مسئولین مربوطه بررسی موشکافانه‌ای را در مورد کلاس‌های چند پایه، نقاط ضعف و قوت آنها، نحوه تشکیل، جنبش، اداره و مدیریت و کاهش نقاط ضعف آنها انجام دهد.

بر پایه آمار موجود حدود یک میلیون دانش‌آموز در کلاس‌های درسی چند پایه در کشور ما مشغول به تحصیل می‌باشند که اکثر دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه را دانش‌آموزان روستایی یا دانش‌آموزان حومه شهرهای کوچک و دورافتاده تشکیل می‌دهند.

دهند که شاید بی مهوری و تا حدودی عدم توجه خاص به آموزش در مدارس چند پایه از سوی نظام آموزشی این محرومیت را دو چندان ساخته و می توان به جرأت گفت که همان گونه که دانش آموزان مدارس چند پایه از محرومیت خاصی در امر برخوردارگی از امکانات مختلف رفاهی برخوردارند معلمان و مدیر آموزگاران شاغل در این مدارس نیز مظلوم و محروم از خیلی امکانات خصوصاً آموزشی واقع گردیده اند. امید است که برگزاری چنین همایشی بتواند تا حد امکان از جنبه های مختلف اهمیت و ارزش کار در این مدارس را به ظهور و اثبات رسانده و مسئولین محترم نظام آموزشی نیز با علم و آگاهی از آن بتوانند زمینه های لازم را برای رفع محرومیت های موجود فراهم نموده تا ان شاء الله در آینده ای نه چندان دور شاهد حضور نیروهای کارآمد، توانمند و فعال در امر آموزش مدارس چند پایه باشیم.

علل تشکیل کلاس هاس درس چند پایه

به منظور تبیین هر چه بهتر وضع موجود لازم است نگاهی گذرا به علل تشکیل کلاس های درس چند پایه در سطح کشور داشته باشیم که تیتروار به آن اشاره ای گذرا می نمایم:

- ۱- کاهش جمعیت دانش آموزی
- ۲- رفع نیازهای آموزشی افراد واجب التعلیم
- ۳- موقعیت جغرافیایی خاص
- ۴- نیازهای اداری- مالی
- ۵- ایجاد امکان دسترسی همگانی به مراکز آموزشی
- ۶- فضای فیزیکی- آموزشی
- ۷- امکانات و تجهیزات آموزشی
- ۸- نیروی انسانی و

با توجه به دلایلی که ذکر آن گذشت بهتر می توان وضعیت موجود کلاس های چند پایه را تبیین نمود.

۱- وضعیت موجود (فضای فیزیکی - آموزشی)

وضعیت موجود در خصوص فضاهای فیزیکی مورد استفاده در امر آموزش مدارس کوچک (چند پایه) نشان می دهد که به نسبت مدارس مستقل از فضای مناسب مبتنی بر استانداردهای فنی و مهندسی برخوردار نمی باشد به طور مثال کلاس های مدارس چند پایه از لحاظ اندازه، زیر بنای مفید، و نوردهی وضعیت مناسب ندارد.

۲- تجهیزات و امکانات

امروزه مدارس چند پایه همان گونه که گفتم اگرچه در مناطق محروم و غیربرخوردار تشکیل گردیده ولی از لحاظ تجهیزات و امکانات نیز متأسفانه محروم واقع گردیده و ما کمتر شاهد مدارس کوچک با امکانات و تجهیزات کافی در زمینه های مختلف خصوصاً امکانات آموزشی از جمله مواد و وسایل آموزشی و رسانه ها می باشیم.

۳- انتخاب معلم

شاید یکی از مهمترین مسائل تأثیرگذار بر روند آموزش کلاسهای چند پایه انتخاب معلم برای چنین مدرسی می باشد.

در حال حاضر به دلیل مسائل و مشکلات معیشتی بیشتر مدیر آموزگاران مشغول به کار در مدارس چند پایه، معلمین با مدارک تحصیلی پایین و سابقه بالا می باشند که بتوانند از مزایای مدیرآموزگاری آن بهره مند گردند و از سوی دیگر معلمین چند پایه باز معلمینی هستند که دارای سوابق پایین و امتیازات پایین در نقل و انتقالات می باشند که این مهم در جای خود نیازمند توضیح و تفسیر می باشد که در این مقوله نمی گنجد.

۴- وجود دانش آموزان در اندازه های سنی و سبک های مختلف یادگیری و بعضاً دارای مشکلات خاص رفتاری و... قطعاً در وضعیت موجود وجود دانش آموزان در اندازه های

سنی مختلف و دارای مشکلات بعضاً یادگیری و رفتاری یکی از مشکلاتی است که وجود داشته و باید راهکارهایی برای رفع آن اندیشیده شود.

۵- عدم تسلط بر امر برنامه نویسی و اجرای صحیح آن در کلاس های چند پایه

در وضعیت موجود به دلیل عدم آموزشها و مهارتهای لازم حرفه ای خاص معلمین چند پایه اکثر معلمین ما با نحوه برنامه نویسی و ایجاد هماهنگی و تلفیق بین دروس پایه های مختلف دچار ضعف می باشند.

۶- مشکل کمبود وقت

شاید یکی از مشکلات مهمی که اکثر معلمین در مدارس چند پایه به آن اشاره می نمایند کمبود وقت و زمان کافی برای آموزش می باشد که باز هم به نظر بنده به دلیل عدم آشنایی به شیوه های فعال و تعاملی در امر تدریس می باشد.

۷- نبود برنامه مدون و آموزشی در جهت بالا بردن سطح تخصص و توانایی های حرفه ای معلمین چند پایه به جرأت می توان گفت در طول بیست سال سابقه معلمی ام حتی یک دوره یا جلسه در خصوص بالا بردن سطح اطلاعات و آگاهی های شغلی و حرفه ای برای معلمین چند پایه در زمینه های مختلف که می توانسته راهگشا باشد برگزار نگردیده است.

۸- حجم بالای تدریس محتوای آموزشی

تدریس محتوای آموزشی ۳۰ کتاب درسی (۱۳۲ ساعت تدریس در هفته) را می طلبد که معلم چند پایه باید چنین محتوایی را در ۲۸ ساعت در هفته تدریس نماید که این امر باعث گردیده در خیلی از موارد بعضی از دروس را نیمه تمام رها کرده و یا حتی بعضی از کتب درسی تدریس نگردد.

۹- عدم آشنایی معلمان راهنمایی تعلیماتی با ویژگی های و شرایط خاص مدارس چند پایه

قطعاً یکی از مشکلاتی که مزید بر علت در فشار بر معلمان کلاس های چند پایه گردیده عدم درک شرایط خاص کلاس های چند پایه از سوی معلمان راهنما می باشد که این امر باعث گردیده معلمان راهنما صرفاً در زمان حضور در مدارس عادی به اعمال اداری توجه کرده و با پرسیدن چند سؤال از دانش آموز و با نوشتن صرفاً جملاتی مانند ضعیف می باشد و نیاز به تلاش بیشتر دارد سال تحصیلی را به پایان رساند بدون اینکه نقش تسهیل کننده و مشاوره ای و ارائه اطلاعات شغلی و حرفه ای را به معلمین ایفا نمایند.

۱۰- نقصان تجربه و کمبود اطلاعات معلمان چند پایه

کمبود تجربه لازم در امر تدریس در کلاسهای چند پایه حتی برای نیروهای جوان و فارغ التحصیل از تربیت معلم که هیچ آموزشی پیش از خدمت خود که زمینه ساز تجربه عملی و تفکر جدی درباره تدریس در کلاس های چند پایه باشد برخوردار نیستند.

۱۱- عدم هماهنگی بین مدرسه و خانواده

عدم ارتباط و تعامل سازنده بین اولیاء دانش آموزان و مدارس در وضعیت موجود قطعاً تاثیر بسیار زیادی در روند آموزشی و کیفیت آموزشی در مدارس چند پایه دارد که در جای خود نیازمند تفسیر و توضیح می باشد.

۱۲- انجام امور آموزشی و اداری در حجم بالا

در مدارس چند پایه در مواردی معلم به عنوان مدیر، دفتردار، خدمتگزار، معاون، نامه رسان هم ایفای نقش می کند که این هم یکی از دیگر مسائل مهم و مورد توجه در وضعیت موجود می باشد.

۱۳- نوع نگرش مسئولین

با توجه به مشکلات عدیده در مدارس چند پایه نگرش مسئولین آموزشی در یک منطقه یا اداره نیز دارای اهمیت خاص می باشد به گونه ای که در خیلی از موارد در طول سال

حتی یکبار هم یک مسئول حتی برای خسته نباشید گفتن هم به مدارس چند پایه سر نمی زند.

۱۴- عدم آشنایی معلمان با رسانه های آموزشی و تأثیر گذار بر فرآیند آموزش خیلی از معلمان محترم چند پایه به ندرت از رسانه های آموزشی که تا حدود زیادی می تواند در کیفیت بخشی آموزشی در کلاس های چند پایه مؤثر باشد استفاده می کنند.

۱۵- آشنا نبودن معلمان با شیوه های نوین یاددهی- یادگیری امروزه استفاده از یافته های علمی در زمینه های آموزشی باید در اولویت کار معلم قرار گیرد ولی متأسفانه خیلی از معلمان ما با شیوه های نوین آشنا نیستند و هنوز که هنوز است از شیوه های سنتی و ناکارآمد خصوصاً در مدارس چند پایه بهره می برند.

۱۶- عدم بهره مندی از تجارب موفق معلمان توانمند و کارآمد تاکنون حتی یکبار هم نشده که آموزش و پرورش زمینه های لازم را برای تهیه و تدوین تجارب سودمند و موفق معلمان چند پایه را برای سایر معلمان فراهم نماید.

۱۷- عدم رضایتمندی شغلی و حرفه ای معلمان چند پایه زمانی که یک معلم سه پایه آن هم در یک روستای محروم را تدریس می نماید با یک معلم تک پایه در یک روستا یا مدرسه برخوردار از لحاظ مزایای شغلی، سختی کار و... یکسان باشد قطعاً عدم رضایتمندی شغلی را به دنبال خواهد داشت که این امر در کیفیت کار آموزشی معلم تأثیر گذار خواهد بود.

۱۸- وضعیت معیشتی و اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... اولیاء فراگیران قطعاً به دلیل محرومیت روستاهایی که کلاس های چند پایه در آن تشکیل می گردد این امر و پایین بودن سطح درآمد و اطلاعات و آگاهی های والدین، عدم توجه به نیاز فرزندان و ارتباط با مدرسه نیز یکی از مسائلی است که در وضعیت موجود قابل تأمل می باشد.

- ۱۹- عدم یک نگرش سیستمی و هدفمند در فرآیند آموزشی مدارس چند پایه
 نبود یک برنامه مدون و سیستمی از سوی نظام آموزشی و تهیه برنامه جامع میان مدت
 و بلند مدت در جهت رفع مشکلات و ارتقاء جایگاه مدارس چند پایه باعث گردیده در
 طول ۲۷ سال پس از انقلاب تغییر محسوسی در فرآیند آموزشی و ارتقاء کیفیت
 آموزشی در مدارس چند پایه احساس نشود.
- ۲۰- نبود یک عزم عمومی بین مسئولان محلی و منطقه ای در راه رفع موانع موجود بر
 سر راه مدارس چند پایه
- ۲۱- وجود گویش های محلی و دوزبانه یا چند زبانه بودن فراگیران مدارس چند پایه
- ۲۲- حضور کودکان و دانش آموزان در صحنه کار و تلاش و ایجاد وقفه تحصیلی در
 مدارس چند پایه
- ۲۳- متناسب نبودن میزان کار و فعالیت معلمین چند پایه با پاداش و حقوق دریافتی
- ۲۴- عدم وجود نگاه ویژه و خاص هم به مدارس چند پایه و هم معلمین چند پایه از
 سوی مسئولین
- ۲۵- رابطه مدار بودن انتخاب مدیر آموزگاران در مدارس چند پایه
- ۲۶- انعطاف ناپذیر بودن برنامه های درسی و محتوای آموزشی در مدارس چند پایه
- ۲۷- عدم بهره گیری از توانمندیها و استعدادهای فراگیران در کلاس های چند پایه
- ۲۸- عدم بهره مندی از حمایت های سایر معلمین
- ۲۹- طولانی بودن راه و مسیر مدارس چند پایه و خستگی ناشی از آن برای معلمین
- ۳۰- ناهماهنگی و ناهمگونی تربیتی- آموزشی خانواده های دانش آموزان
- ۳۱- تمرکز فعالیتهای آموزشی معلمان چند پایه بر سطح *** (حفظ طوطی وار
 مطالب) در فرآیند آموزش